

تعاملات بین کنشگران علمی: پیش‌زمینه اجتماعی نوآوری و بومی‌سازی علوم انسانی در ایران

حمید عباداللهی چندانق*

زهرا خستو**

چکیده

تعاملات میان کنشگران حوزه علم از عوامل مهم رشد و توسعه علوم، به‌ویژه علوم انسانی، به‌شمار می‌رود. به باور برخی از جامعه‌شناسان، علم واقعیتی است که در جریان کنش متقابل میان کنشگران و در درون میدان علم تولید می‌شود. در نتیجه این تعاملات، کنشگران یکدیگر را می‌یابند و با توجه به علائق مشترکشان، حلقه‌های فکری‌ایی به‌وجود می‌آورند که به نظر کالینز همان اجتماع علمی است. هر اجتماع علمی افرادی را شامل می‌شود که دارای مناسک تعاملی بوده، بر روی حوزه‌های مفهومی مشخص تمرکز می‌کنند و ایده‌های نظری و روش‌شناختی را در بین خود به اشتراک می‌گذارند. بدین ترتیب، از تعاملات علمی درون اجتماع علمی، جرقه‌هایی جدید حاصل می‌شوند که به تدریج و آنهم به‌واسطه کنش متقابل مستمر می‌توانند به یافته‌های علمی جدید بدل گردند.

مروری بر ادبیات جامعه‌شناسی علم در ایران حاکی از آن است که به ارتباطات و کنش متقابل کنشگران در حوزه علوم انسانی در داخل کشور، به لحاظ نظری و روش‌شناختی، توجه کافی مبذول نشده است. این مهم در حالی است که بومی‌سازی علوم

*. عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه گیلان h_abadollahi@guilan.ac.ir

** کارشناس ارشد جامعه‌شناسی zahra_khasto@yahoo.com

انسانی، در سال‌های اخیر، از مهمترین موضوعات مورد مجادله در حوزه علوم انسانی در داخل کشور به شمار می‌رود. این مقاله مدعی است یکی از موانع عمده بومی‌سازی علوم انسانی میزان اندک تعاملات علمی در بین کنشگران حوزه علوم انسانی است و با زمینه‌سازی‌های ساختاری و ارتباطی برای افزایش میزان تعاملات بین محققین و استادان دانشگاه در حوزه علوم انسانی می‌توان به شکل‌گیری حلقه‌های فکری در داخل کشور کمک کرد و از این طریق باعث خلق نوآوری‌هایی در حوزه علوم انسانی برای بومی‌سازی آن در کشور شد.

کلیدواژه‌ها: اجتماع علمی، تعامل مناسکی، حلقه‌های فکری، بومی‌سازی، علوم انسانی

مقدمه

بومی‌سازی علوم در کشور، به‌ویژه علوم انسانی، کمتر از زاویه جامعه‌شناسی علم مورد مطالعه قرار گرفته است. این مهم درحالی است که موضوع جامعه‌شناسی علم، مطالعه عوامل و فرایندهای رشد یا کم‌رشدی علوم در جوامع مختلف است. اگر بومی‌سازی علوم را گامی در جهت نهادینه کردن سازمان علم در درون هر جامعه و حرکت به‌سوی ارتباط بیشتر سازمان علم با سایر نهادهای آن جامعه و استفاده حداکثری از مزایای علوم بدانیم، می‌توان آن را موضوع جامعه‌شناسی علم تعریف کرد و از زاویه این علم به آن نگریست. بومی‌سازی علوم، فرایندی است در جهت رشد زمینه‌مند علم در هر کشور که می‌تواند به رفع نیازهای آن جامعه و ارتباط ارگانیک سازمان علم با دیگر نهادهای آن جامعه منجر شود.

بومی‌سازی علوم، به‌ویژه علوم انسانی، و شناسایی عوامل اثرگذار بر آن و فرایندهایش می‌تواند از نظرگاه‌های مختلف در درون حوزه جامعه‌شناسی علم مورد بحث و بررسی قرار گیرد. مقاله حاضر، برخلاف نظرگاه‌های رایج در مطالعات جامعه‌شناسی علم در کشور، موضوع فوق را از رویکردی خرد و با تأکید بر کنش متقابل و تعاملات میان کنشگران حوزه علوم انسانی مورد مطالعه قرار می‌دهد. مبنای نظری این مطالعه رویکرد